

12 marca 1998 r.

RPO/269501/98/VI/TF-Z

TRYBUNAŁ KONSTYTUCYJNY

WARSZAWA

WNIOSEK

RZECZNIKA PRAW OBYWATELSKICH

Na podstawie art. 191 ust. 1 pkt 1 w zw. z art. 188 pkt 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483) i art. 2 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643) oraz na podstawie art. 16 ust. 2 pkt 2 ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (tekst jednolity: Dz.U. 1991 r. Nr 109, poz. 471)

wnoszę

o stwierdzenie, że przepis art. 34 ust. 2 oraz art. 39 ustawy z dnia 11 grudnia 1997 r. o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie

specjalnym (Dz.U. z dn. 23.12.1997 r. nr 157, poz. 1026) - są niezgodne z zasadami ustanowionymi w art. 45 ust. 1, art. 77 ust. 2 w związku z art. 178 oraz art. 184 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz.U. Nr 78, poz. 483).

UZASADNIENIE

1. Ustawa z dnia 11 grudnia 1997 r. o administrowaniu obrotem z zagranicą towarami i usługami oraz o obrocie specjalnym (Dz.U. z dn. 23.12.1997 r. nr 157, poz. 1026) - przez tzw. obrót specjalny z zagranicą rozumie (art. 2 pkt 3):
 - a) przywóz na polski obszar celny, wywóz z polskiego obszaru celnego oraz przewóz przez polski obszar celny broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz wyrobów i ich części lub technologii o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym, niezależnie od sposobu ich przemieszczania przez granicę;
 - b) zawarcie przez osobę krajową zarówno w kraju jak i za granicą umowy, jeżeli umowa ta dotyczy broni, amunicji, materiałów wybuchowych oraz wyrobów i ich części lub technologii o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym;
 - c) świadczenie przez osobę krajową na rzecz osoby zagranicznej oraz przez osobę zagraniczną na rzecz osoby krajowej usług związanych z bronią amunicją materiałami wybuchowymi oraz wyrobami i ich częściami, technologiami i usługami o charakterze wojskowym lub policyjnym.

Zgodnie z art. 33 ust. 1 tej ustawy osoby dokonujące obrotu specjalnego z zagranicą obowiązane są uzyskać wpis do rejestru przedsiębiorców prowadzących obrót specjalny z zagranicą, zwany dalej Rejestrem, z zastrzeżeniem ustawowych zwolnień od wpisu wyliczonych w ust. 2.

Rejestr prowadzi Minister Gospodarki (art. 33 ust. 3 ustawy). Minister Gospodarki dokonuje wpisu do rejestru na wniosek osoby zainteresowanej, po

zasięgnięciu opinii Ministrów: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Spraw Zagranicznych oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa.

Zgodnie z art. 33 ust. 5 ustawy, Minister Gospodarki może odmówić dokonania wpisu, jeżeli:

- 1) osoba prowadziła obrót bronią, amunicją, materiałami wybuchowymi oraz wyrobami i ich częściami lub technologiami o przeznaczeniu wojskowym lub policyjnym z naruszeniem obowiązujących przepisów,
- 2) wymaga tego ważny interes gospodarki narodowej,
- 3) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa,
- 4) wymaga tego ważny interes polityki zagranicznej państwa.

Wpis oraz odmowa dokonania wpisu do Rejestru następuje w drodze decyzji (art. 33 ust. 6 ustawy). Nie budzi wątpliwości, że jest to decyzja w znaczeniu art. 104 § 1 Kodeksu postępowania administracyjnego. Organ administracji państwowej załatwia bowiem sprawę przez wydanie decyzji, chyba że przepisy Kpa stanowią inaczej.

Zgodnie z art. 33 ust 7 ustawy Minister Gospodarki wykreśla w drodze decyzji wpis do Rejestru:

- 1) na wniosek osoby objętej wpisem,
- 2) w razie zawiadomienia przez osobę objętą wpisem o zaprzestaniu działalności gospodarczej w dziedzinie obrotu specjalnego z zagranicą, zgodnie z ust. 8,
- 3) w wypadku wykreślenia osoby objętej wpisem z rejestru podmiotów gospodarczych,
- 4) jeżeli osoba naruszyła przepisy niniejszej ustawy w zakresie obrotu specjalnego z zagranicą lub została skazana prawomocnym wyrokiem za przestępstwo skarbowe, przestępstwo przeciwko mieniu lub dokumentom albo takim wyrokiem została skazana osoba kierująca podmiotem objętym wpisem,
- 5) jeżeli wymaga tego ważny interes gospodarki narodowej,

- 6) jeżeli wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa,
- 7) jeżeli wymaga tego ważny interes polityki zagranicznej państwa.

Wykreślenie z Rejestru następuje po zasięgnięciu opinii Ministrów: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Spraw Zagranicznych oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa (art. 33 ust. 9).

Ustawodawca przyjął, że odmowa dokonania wpisu i wykreślenie wpisu do Rejestru z przyczyn określonych w art. 33 ust. 5 pkt 3 i 4 oraz ust. 7 pkt 6 i 7 nie wymaga uzasadnienia (art. 34 ust. 1 ustawy) oraz - zgodnie z art. 34 ust. 2 ustawy - decyzja w przedmiocie wykreślenia z Rejestru, o której mowa w ust. 1, nie podlega zaskarżeniu do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

Tak więc podmioty zainteresowane prowadzeniem obrotu z zagranicą towarami i usługami oraz prowadzeniem obrotu specjalnego mogą nie otrzymać od Ministra Gospodarki wpisu do Rejestru, co jest jednoznaczne z uniemożliwieniem im prowadzenia takiej działalności (art. 33 ust. 6 ustawy), oraz mogą zostać wykreślone z Rejestru (art. 33 ust. 7), co oznacza dla nich obowiązek zaprzestania działalności. W sytuacji gdy decyzja Ministra, w tym względzie zostaje oparta o twierdzenie, iż wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub wymaga tego ważny interes polityki zagranicznej i gdy decyzja oparta o ten argument nie wymaga uzasadnienia przewidzianego w art. 107 § 1 Kpka oraz nie podlega zaskarżeniu do Naczelnego Sądu Administracyjnego - staje się niekontrolowana, co w demokratycznym państwie prawnym narusza konstytucyjne prawo każdego obywatela do rozpatrzenia jego sprawy przez sąd art. 45 ust. 1 i art. 77 ust. 2 Konstytucji RP) oraz narusza konstytucyjną zasadę zawartą w art. 184 Konstytucji RP stanowiącą, że Naczelny Sąd Administracyjny oraz inne sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej. Art. 184 Konstytucji RP nie wyłącza przy tym spod kontroli NSA decyzji opartych o względy obronności lub bezpieczeństwa państwa lub o ważny interes polityki zagranicznej. Natomiast

Konstytucja RP w art. 45 ust. 2 przewiduje, że względy bezpieczeństwa państwa mogą stanowić podstawę dla wyłączenia jawności rozprawy.

W takiej samej sytuacji znajdują się podmioty, które ubiegają się o uzyskanie pozwolenia na prowadzenie obrotu specjalnego z zagranicą lub które zezwolenia takie już uzyskały. I tak:

Pozwolenia na dokonanie obrotu specjalnego z zagranicą wydaje w drodze decyzji Minister Gospodarki na wniosek zainteresowanego podmiotu, po zasięgnięciu opinii Ministrów: Obrony Narodowej, Spraw Wewnętrznych i Administracji, Spraw Zagranicznych oraz Szefa Urzędu Ochrony Państwa (art. 38 ust. 2 ustawy).

Minister Gospodarki - na zasadzie art. 38 ust. 5 ustawy - odmawia w drodze decyzji wydania pozwolenia, jeżeli:

- 1) osoba nie uzyskała wpisu do Rejestru lub wpis został wykreślony,
- 2) osoba naruszyła przepisy ustawy w zakresie obrotu specjalnego,
- 3) wymaga tego ważny interes gospodarki narodowej,
- 4) wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa,
- 5) wymaga tego ważny interes polityki zagranicznej państwa.

Minister Gospodarki cofa, w drodze decyzji (art. 38 ust. 6 ustawy), wydane pozwolenie w wypadku:

- 1) stwierdzenia naruszenia warunków określonych w niniejszej ustawie,
- 2) stwierdzenia naruszenia warunków określonych w pozwoleniu,
- 3) jeżeli wymaga tego ważny interes gospodarki narodowej,
- 4) jeżeli wymagają tego względy obronności lub bezpieczeństwa państwa,
- 5) jeżeli wymaga tego ważny interes polityki zagranicznej państwa.

Zgodnie z art. 38 ust. 9 ustawy, jeżeli odmowa wydania lub cofnięcia wydanego pozwolenia następuje z przyczyn wskazanych w ust. 5 pkt 4 lub 5 oraz

w ust. 6 pkt 4 lub 5, decyzja nie wymaga uzasadnienia, a decyzja o cofnięciu pozwolenia podlega natychmiastowemu wykonaniu.

Art. 39 ustawy stanowi przy tym, że decyzja wydana z przyczyn wskazanych w art. 38 ust. 5 pkt 4 i 5 oraz ust. 6 pkt 4 i 5 nie podlega zaskarżeniu do Naczelnego Sądu Administracyjnego.

2. Ważne interesy Państwa dotyczące obronności lub bezpieczeństwa, a także polityki zagranicznej wymagają niewątpliwie szczególnej ochrony. Jednakże w państwie prawa szczególna ochrona interesów Państwa nie może naruszać podstawowego prawa obywateli zagwarantowanego w Konstytucji tj. prawa do sądu. Ponieważ Konstytucja RP nie wyłącza jakiegokolwiek decyzji administracyjnej spod jurysdykcji sądu administracyjnego - wyłączenie zawarte w ustawie narusza zasady konstytucyjne.

Ograniczenie wolności działalności gospodarczej, dopuszczalne w drodze ustawy ze względu na ważny interes publiczny (art. 22 Konstytucji RP) - nie oznacza ograniczenia sądowej kontroli decyzji administracyjnych związanych z ustawowym ograniczeniem wolności działalności gospodarczej. Tak więc ograniczenie wolności działalności gospodarczej w obrocie z zagranicą towarami i usługami oraz w obrocie specjalnym nie może wyłączać spod jurysdykcji sądów administracyjnych niektórych decyzji administracyjnych związanych z tym obrotem, bo Konstytucja RP takich uprawnień nawet dla decyzji stanowiących o sprawach dotyczących ważnego interesu publicznego - nie przewiduje.

Pomijając przy tym w tym miejscu względy konstytucyjne - nie ma żadnych podstaw do twierdzenia, że sądy administracyjne nie są predysponowane do rozpoznawania zgodności z prawem decyzji administracyjnych dotyczących ważnego interesu państwa ze względu na obronność lub bezpieczeństwo lub ze względu na ważny interes polityki zagranicznej. Natomiast zabezpieczenie tajemnicy państwowej w toku postępowania przed sądem administracyjnym - sądy zabezpieczają środkami procesowymi.

Zgodnie z treścią art. 45 ust. 1 Konstytucji RP, każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd.

Z kolei art. 184 Konstytucji wyraźnie stanowi, iż Naczelny Sąd Administracyjny oraz inne sądy administracyjne sprawują, w zakresie określonym w ustawie, kontrolę działalności administracji publicznej. Na tej podstawie Naczelny Sąd Administracyjny sprawuje wymiar sprawiedliwości przez sądową kontrolę wykonywania administracji publicznej, na zasadach określonych w ustawie (ustawa z dnia 11 maja 1995 r. o Naczelnym Sądzie Administracyjnym, Dz. U. Nr 74, poz. 368).

Rzecznik Praw Obywatelskich zdaje sobie przy tym sprawę, że uregulowania art. 34 ust. 1 oraz art. 38 ust. 9 ustawy może stanowić podstawę dla zarzutu, że decyzje administracyjne nie posiadające uzasadnienia a powołujące się jedynie na względy obronności lub bezpieczeństwa państwa oraz ważny interes polityki zagranicznej mogą stanowić podstawę dla zarzutu naruszenia konstytucyjnie określonych wolności i praw, albowiem strona postępowania administracyjnego, otrzymując decyzję administracją bez uzasadnienia ma - w pewnym sensie - ograniczone możliwości do realizowania swojego prawa do zaskarżania orzeczeń i decyzji (art. 78 Konstytucji RP), co łączy się z zamykaniem drogi sądowej dla dochodzenia naruszonych wolności i praw (art. 78), nie wie bowiem jakie konkretne zarzuty zaważyły na kwestionowanej decyzji. Zaniechanie bowiem przez organy administracji państwowej uzasadnienia swych decyzji w sposób przekonywający i zgodny z zasadami wyrażonymi w art. 7-9 i 11 Kpa skutkuje wadliwością tych decyzji, i stanowi podstawę do uchylenia decyzji organów obu instancji (wyrok NSA z 22.10.1981 r., sygn. akt ISA 2147/81-ONSA 1981, Nr 2, poz. 104).

Art. 107 Kpa zalicza jednocześnie do części składowych decyzji administracyjnej m.in. uzasadnienie faktyczne i prawne. Uzasadnienie stanowi zatem integralną część decyzji i jego zadaniem jest wyjaśnienie rozstrzygnięcia,

stanowiącego dyspozytywną część decyzji (wyrok NSA z 30.06.1983 r., sygn. akt ISA 178/83, ONSA 1983, nr 1 poz. 51). Tak więc pozbawienie obywatela prawa do poznania uzasadnienia decyzji organu administracji państwowej - stawia organ administracji w sytuacji uprzywilejowanej.

Jednakże Rzecznik nie może nie dostrzegać, że uzasadnienia niektórych decyzji musiałyby niekiedy ujawnić dane stanowiące tajemnicę państwową lub służbową- tego ograniczenia ustawowego nie zaskarża, uważając, że motywy te mogą być wyjaśnione ewentualnie na rozprawie przed NSA, jeśli decyzja taka zostanie zaskarżona przy zastosowaniu środków o zachowaniu tajemnicy.

Tak więc biorąc pod uwagę równorzędność ustaw, odmienne - w przypadkach szczególnych - od przepisu art. 107 § 1 Kpa uregulowanie ustawowe nie daje podstaw do jego zaskarżenia.

W każdym natomiast przypadku decyzja taka powinna w sposób jednoznacznych wskazywać podstawę prawną na której została oparta.

Gdy zaś chodzi o wyłączenie sądowej kontroli legalności decyzji administracyjnych to zważyć należy, że wprowadzono ją w Polsce po ponad czterdziestoletniej przerwie. Jednak nadal nie zostały przezwyciężone opory polityczne i administracyjne związane z tą kontrolą.

Obecnie poza kontrolą sądu administracyjnego pozostają tylko nieliczne sprawy - a to:

- należące do właściwości innych sądów
- wynikające z nadrzędności i podległości organizacyjnej w stosunkach pomiędzy organami administracji publicznej oraz wynikających z podległości służbowej pomiędzy przełożonymi i podwładnymi w urzędach tych organów, a także w jednostkach wojskowych,
- dyscyplinarne

- odmowy mianowania na stanowiska lub pozwolenia do pełnienia funkcji w organach administracji publicznej, chyba że obowiązek mianowania lub powołania wynika z przepisów prawa
wiz i zezwoleń na przekroczenie przez cudzoziemca granicy państwa, zezwoleń na pobyt stały i wydalania z terytorium RP, z wyjątkiem przypadków dotyczących cudzoziemców przebywających legalnie na terytorium RP
- należące do właściwości Komisji Odwoławczej przy Urzędzie Patentowym RP (art. 19 pkt 1-6 ustawy z dnia 11 maja 1995 o Naczelnym Sądzie Administracyjnym).

Pozostałe sprawy podlegają kontroli Naczelnego Sądu Administracyjnego, a wyłączenie przez ustawę takiej kontroli pozostaje w sprzeczności z Konstytucją RP.

Sądowa kontrola decyzji administracji jest w istocie swego rodzaju przyjęciem zasady powszechnej kontroli decyzji administracyjnych przez niezawisły sąd. Sąd administracyjny jest władny orzekać nie tylko o zgodności z prawem decyzji ostatecznej bezpośrednio wskazanej w skardze, lecz także o zgodności z prawem wszystkich poprzednich decyzji organów administracji, rozstrzygających o istocie tego samego stosunku administracyjnego, chociażby były wydane nawet w trybie wznowienia postępowania aż do pierwszej wydanej w sprawie decyzji organu pierwszej instancji, jeżeli takie decyzje naruszają lub sankcjonują naruszenie prawa we wcześniejszych decyzjach (wyrok NSA z dn. 4.11.1985 r. sygn. akt ISA 640/85, OSPiKA 1987, z. 5-6, poz. 115).

Sąd Administracyjny ocenia, czy organ administracji państwowej prawidłowo ustalił stan faktyczny. Sąd ocenia, również, czy mimo prawidłowego ustalenia stanu faktycznego organ administracji nie zastosował do tego stanu faktycznego niewłaściwej normy prawnej. Oceny takiej nie może ograniczać lub wyłączać żadna ustawa.

Kontrola Naczelnego Sądu Administracyjnego obejmuje wszystkie kwestie związane z procesem stosowania prawa w postępowaniu administracyjnym.

Podstawowa konstrukcja dwustronności procesu cywilnego, została przyjęta również w postępowaniu przed sądem administracyjnym (art. 41 ustawy o NSA). Konsekwencją takiego określenia pozycji organu administracyjnego jest przyjęcie zasady równouprawnienia stron procesowych. Wyłączenie drogi sądowej w postępowaniu administracyjnym stawia w skrajnie nierównej pozycji organ administracji państwowej w stosunku do obywatela.

Podkreślenia wymaga również, iż zgodnie z generalną koncepcją sądowej kontroli decyzji administracyjnych, uprawnienia sądu administracyjnego ograniczone zostały do orzekania o charakterze kasacyjnym. Rozprasza to wiele zastrzeżeń organów administracyjnych. NSA nie może wydać orzeczenia reformatoryjnego, a więc orzeczenia, które zmieniałyby decyzję administracyjną.

3. Prawo obywatela do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły sąd zostało zagwarantowane w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz w Konwencji Europejskiej o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - ratyfikowanych przez Polskę.

Zgodnie z art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, „każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd ustanowiony przez ustawę, przy orzekaniu co do zasadności oskarżenia przeciwko niemu w sprawach karnych oraz co do jego praw i obowiązków w sprawach cywilnych (...)”

Doktryna wyraźnie wskazuje, że prawo obywatela do sądu wymaga, aby sprawy były rozstrzygane przez rzeczywisty sąd, a nie jakikolwiek inny organ rozstrzygający. Sąd musi być właściwy, niezawisły, bezstronny i ustanowiony przez ustawę. Materialnej pojęcie „sądu” określone zostało m.in. w art. 6 Konwencji Europejskiej o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności Człowieka.

Kontrola Naczelnego Sądu Administracyjnego obejmuje wszystkie kwestie związane z procesem stosowania prawa w postępowaniu administracyjnym.

Podstawowa konstrukcja dwustronności procesu cywilnego, została przyjęta również w postępowaniu przed sądem administracyjnym (art. 41 ustawy o NSA). Konsekwencją takiego określenia pozycji organu administracyjnego jest przyjęcie zasady równouprawnienia stron procesowych. Wyłączenie drogi sądowej w postępowaniu administracyjnym stawia w skrajnie nierównej pozycji organ administracji państwowej w stosunku do obywatela.

Podkreślenia wymaga również, iż zgodnie z generalną koncepcją sądowej kontroli decyzji administracyjnych, uprawnienia sądu administracyjnego ograniczone zostały do orzekania o charakterze kasacyjnym. Rozprasza to wiele zastrzeżeń organów administracyjnych. NSA nie może wydać orzeczenia reformatoryjnego, a więc orzeczenia, które zmieniałoby decyzję administracyjną.

3. Prawo obywatela do rozpoznania jego sprawy przez niezawisły sąd zostało zagwarantowane w Międzynarodowym Pakcie Praw Obywatelskich i Politycznych oraz w Konwencji Europejskiej o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności - ratyfikowanych przez Polskę.

Zgodnie z art. 14 ust. 1 Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, „każdy ma prawo do sprawiedliwego i publicznego rozpatrzenia sprawy przez właściwy, niezależny i bezstronny sąd ustanowiony przez ustawę, przy orzekaniu co do zasadności oskarżenia przeciwko niemu w sprawach karnych oraz co do jego praw i obowiązków w sprawach cywilnych (...)”, przy czym jak to wskazano zarówno w doktrynie jak i w orzecznictwie pojęcie „praw i obowiązków o charakterze cywilnym użyte jest przez Konwencję w sposób autonomiczny, tzn. niezależnie od treści nadawanych mu w poszczególnych państwach. Nie ma tym samym znaczenia formalne przypisywanie poszczególnych typów spraw do właściwości sądowych lub administracyjnych organów orzekających, decyduje bowiem prawna istota tych spraw. (vide m.in. prof. L. Garlicki, „Prawo do sądu”, w pracy „Prawa człowieka - Model prawny”, wyd. PAN 1991 r. str. 544).

Doktryna wyraźnie wskazuje, że prawo obywatela do sądu wymaga, aby sprawy były rozstrzygane przez rzeczywisty sąd, a nie jakikolwiek inny organ rozstrzygający. Sąd musi być właściwy, niezawisły, bezstronny i ustanowiony przez ustawę. Materialne pojęcie „sądu” określone zostało m.in. w art. 6 Konwencji Europejskiej o Ochronie Praw i Podstawowych Wolności Człowieka.

Większość współczesnych konstytucji formułuje prawo każdego obywatela do ochrony sądowej oraz prawo dostępu do organów wymiaru sprawiedliwości. W ten sposób podkreśla się znaczenie sądów w procesie ochrony praw jednostki.

Niekiedy ustrójodawca lub ustawodawca może uzależnić wystąpienie na drogę sądową od wcześniejszego przekazania przez obywatela sprawy do wstępnego rozpoznania organowi, który naruszył prawa obywatela. Dopuszczalne jest to - zdaniem doktryny - jedynie w przypadku, jeśli takie rozpoznanie, gdyby jego wynik okazał się dla obywatela niekorzystny, nie zamknęło właściwej drogi sądowej. Nadrzędność prawa jest nie do pomyślenia bez możliwości dostępu do niezawisłego i bezstronnego wymiaru sprawiedliwości - co zakłada zagwarantowanie prawa do rzetelnego procesu.

Także Trybunał Europejski sprecyzował w swoim orzecznictwie wymogi dotyczące „rzetelnego procesu”. Sąd musi być niezawisły, co zakłada istnienie konstytucyjnych i ustawowych gwarancji sędziów przed naciskami z zewnątrz oraz bezstronny (ocena bezstronności ma być obiektywna i oparta na oczywistych oznakach).

Z tych względów - zdaniem Rzecznika Praw Obywatelskich - przepisy art. 34 ust. 2 i art. 39 ustawy z dnia 11 grudnia 1997 r. o administrowaniu obrotem z zagranicą oraz obrocie specjalnym, naruszają konstytucyjne prawo obywatela do sądu, co uzasadnia złożenie niniejszego wniosku do Trybunału Konstytucyjnego.

ZASTĘPCA
Rzecznika Praw Obywatelskich

/-/ dr Jerzy Świątkiewicz